

Народната дипломация на Движение "Русофили"

Щом в страната ви има 20 хиляди души, обединени от обичта си към Русия, колко ли са "неорганизираните" хора с памет, се чудят с много вяра в българите руските ни приятели

Лилия ТОМОВА, Васил ПОПОВ

Следващата 2011 г. ще е на духовните връзки между България и Русия, много разчитаме на масовото участие и на активното съдействие на 20-те хиляди членове на Националното движение "Русофили". Това заяви проф. Михаил Швидкой - специален представител на руския президент по международното културно сътрудничество и посланик за специални поръчения във външното министерство на Руската федерация, при разговора си с Николай Малинов, председател на "Русофили". Културата свързва народите, а нашите два са така близки, че няма нито кой, нито какво да ни раздели, каза още г-н Швидкой. В Русия знаят, че "Русофили" е силно и активно движение и много разчитат на неговата дейност - и културна, и просветителска, каза още той.

Председателят на НД "Русофили" Николай Малинов беше до средата на ноември на посещение в Москва, където се срещна с представители на неправителствени организации, с дипломати, с депутати в руската Държавна Дума, от Московския градски и от областния парламент, и беше на посещение в Лотишинския район на руската столица. Той връчи медали "65 години от победата над фашизма" на приятели на България.

Русия все така обича България, а фактът, че Движение "Русофили" обединява хиляди неруснаци, е показателен за това, че и вие ни помните, заяви дипломатът Александър Авдеев, от май 2008 г. - министър на културата на Руската федерация. И в България, също като у нас, вече говорим и за православните традиции на празниците, и това е една от причините поради които народите ни не могат да бъдат разединени, беше категоричен г-н Авдеев.

Николай Малинов беше приет и от к.ю.н. Константин Косачев - дипломат, председател на комитета по международните въпроси на Държавната Дума, член на фракцията "Единна Русия", срещна се с Виктор Шарапов, последният съветски и първият руски посланик у нас, председател на Съюза на приятелите на България в Русия, разговаря с издатели и посети като специален гост тържествата по повод 20-

годишнината на в. "Российская газета".

Леонид РЕШЕТНИКОВ:

Русия не е държава, Русия е цивилизация

Движение "Русофили" е силата за обединяването на народите ни

Системата отпреди перестройката беше пред разпад. Да, Западът, ЦРУ работеха, но това им е работата на службите - да разлагат конкурентите си, така че те си я вършеха - по план.

Това каза пред ДУМА кандидатът на историческите науки, ген.-лейт. Леонид Решетников, в директорския си кабинет в Руския институт за стратегически и геополитически изследвания. Но защо комунистите от СССР не попитаха Горбачов: "Какви ги вършите, Михаил Сергеевич?", продължи г-н Решетников. Истината е, че всички му аплодираха. Затова, когато обсъждаме защо България и другите страни от някогашния Източноевропейски блок се присъединиха към НАТО, трябва да помним - именно нашата Русия след изчезването на СССР, а и години след това, беше несамостоятелна по много външнополитически въпроси и правилно разбиране за националните руски интереси в ръководството на държавата ни нямаше, каза още той.

Ген. Решетников при срещата си с Николай Малинов потвърди, че страните ни остават близки по дух. Дълбокото ми убеждение е, че божествената мисия на българската нация, на народа ви е да е рамо до рамо с руснаците - от появяването ни на този свят, та до края му, беше категоричен Леонид Решетников. Точно такава е и мисията на руския народ - да е до българите, рамо до рамо, сърце до сърце, заедно с тях, и всички изпитания да преминаваме заедно, беше категоричен генералът.

Винаги съм огласявал вижданията си на висок глас - пред и за всички, които биха искали да го чуят. Пред които не искат - също, пошегува се той. Заедно с руския народ, който е призван да носи божественото слово по света, и българите, и всички славяни трябва да помним - създадени сме, за да има светът алтернатива. Днешният модел - глобализмът, още веднъж доказва - Русия не е държава, Русия е цивилизация - народът ни е талантлив, имаме гори, нефт, газ, води. Но задачата ни, поставена от Бога, е да носим цивилизацията на света, да бъдем другият образец, различният пример за живот.

И българите, и руснаците винаги сме били подобен пример, независимо от това в

какъв строй живеехме - различно възприемаме света, различно мислим, и можехме, а и още можем да обичаме. Защото се страхувам - ако Русия не се възроди като цивилизация, това ще е краят на историята. Затова трябва да имаме вяра - и в себе си, и в обичта си един към друг, и в това, че ще изпълним мисията, с която сме на земята.

Вярвам, че има път и че нашите две страни ще го намерят. Наскоро разбрах, че преди месец-два на събора на българските русофили са се събрали повече от 10 хиляди души. Става дума за истински народно движение, което обединява народите ни. И което

въпреки всичко, въпреки всички, а може би - поради тях, прави възможна бъдещата ни и днешна мисия - духовността. За Движение "Русофили" трябва да пишем често и много в Русия, с открито сърце ще помагам за това, впрочем се ген. Решетников. Вие не сте партия, но точно вие сте силата, каза той на Николай Малинов.

И помоли до читателите да достигне твърдото му убеждение - само българинът може да разбере руснака, защото мислим не само с главите, а и със сърцата си. Фактът, че толкова хиляди души открито казват: "Обичаме Русия и винаги ще е така" за нашата страна, за хората ѝ, за всеки руснак, смее да ви уверя в това, има огромно и изключително важно значение, беше категоричен Леонид Решетников.

Проф. Александър ЧЕСНОКОВ

Русофилите изпълняват апостолска мисия

Обединените в движението българи пазят традициите и гледат напред

Годината на Русия в България и на България в Русия даде силен тласък за културните и духовните връзки между нашите страни.

Това сподели пред ДУМА проф. Александър Чесноков, заместник-ръководител на Федералната агенция по ОНД, съотечествениците в чужбина и международното хуманитарно сътрудничество, известна повече като Россотрудничество, след срещата си с Николай Малинов. Знаем колко много организирани българи са в тази истински народна мисия за дружба, колко обединено е движението ви, знаем и каква апостолска мисия изпълнявате. Русия не само помни България, ние също ви обичаме и правим всичко възможно нашите страни да си сътрудничат, допълни той. Не е нужно да говорим само за взаимноизгодно, например - икономическо сътрудничество, защото духовността, която ни свързва, също има огромно значение. Нашето поколение се познаваме, обичаме и уважаваме, а по-младите - вече не толкова,

сподели г-н Чесноков. Затова единият от акцентите в бъдещата ни обща работа с "Русофили" е и изучаването на руски език в българските училища. В това начинание "Русофилите" са незаменим партньор - като уникална народна неправителствена организация. В Русия знаем, че те всеотдайно работят за и в полза на своя и на руския народ, беше категоричен г-н Чесноков. Това е и една от причините при честването на 85-годишнината на нашата организация през декември т.г., начело на която дълго време беше и първата жена-космонавт Валентина Терешкова, един от първите, комуто ще дадем думата за приветствие, да е председателят на "Русофили", обеща Александър Чесноков.

Леонид СЛУЦКИЙ:

Обречени сме на приятелство

Националните лидери ще подпишат в София икономически договори, но става дума за знакова и символична политика

Днешното развитие - и на технологиите, и на транспорта, не може да не глобализира планетата ни. Затова дейността на фондовете на мира, на Международния обществен "Руски фонд на мира" е много важна, каза за ДУМА Леонид Слуцкий, председател на руския фонд, след като разговаря с Малинов. Днес повече отвсякога трябва да пазим мира, особено в местата, където избухват политически пожари, където се срещат различни култури, религии, етноси, компоненти на цивилизацията, обясни той. Имам голямо доверие на вашата уникална гражданска организация, имам доверие и на нейния председател. Очевидно е, че сте се нагърбили с апостолска мисия, каза депутатът от руската Дума.

Утре (б.ред. - разговорът е в деня преди посещението) премиерите на България и Русия Борисов и Путин ще подпишат икономически договори. Но, разбира се, става дума за политика, при това - знакова и символична, потвърди г-н Слуцкий. Срещата между нашите национални лидери ще обозначи експанзията на България на руския пазар, както и руската - на българския пазар, а и очертаването на проектите, които бихме могли в най-близко време да реализираме. Убеден съм - разговорът ще е професионален и с позитивни последствия за нашите две страни. А и, ако мога да се пошегувам, макар и не съвсем, Русия не се отказва от интернационализма си, нали имаме и песен - "Не отрекаются, любя". Животът наистина не свършва утре... Където официалната дипломация много внимава, проправя път и смело върви напред народната дипломация. Убеден съм, че това е и една от задачите на уникалното ви

гражданско движение, което Фондът "Руски фонд за мира" безусловно и изцяло ни енергията, жизнелюбието - та нали исторически, географски, културно сме обречени на приятелство, каза още Леонид Слуцкий.

Помаците в Тетевенско са съхранили автентични образци на народното ни творчество

Веселка Тончева

Напоследък темата за българите мюсюлмани отново е на дневен ред. Всъщност тя никога не е спирала да бъде актуална, особено за изследователите от различни сфери на науката. Българите мюсюлмани, наричани в някои краища на страната "помаци" (без това да има негативен смисъл), са група с ислямско вероизповедание и българска етническа принадлежност. В България по-голямата част от тях населява Родопите и Пиринския край, но една малка, по-непозната група, живее в Тетевенския Балкан - в живописната Васильовска планина, в пределите на Средния Предбалкан.

Когато човек попадне в селата Бабинци, Глогово, Градешница, Галата и Кирчево, първото, което забелязва е пъстротата на традиционните женски дрехи, носени и във всекидневието - шарени шалвари, тъкани ризи с шевици, елечета с разноцветни гайтани и множество мъниста под формата на гердани. Шареното е навсякъде. Затова и в Тетевен, на големия петъчен пазар, който те посещават, съседите им християни шеговито ги наричат "цветните телевизорчета".

Според различни историци, българите мюсюлмани от Тетевенско приемат исляма сравнително късно - около края на XVII в. Селата представляват единна група, чиито съседни селища са изцяло християнски, а традиционната им култура е особено специфична, ярка и самобитна. Животът им доскоро е сравнително изолиран и "затворен" и това има отражение в тяхната музика - тя е различна от музикалния фолклор на християните в региона. Всъщност никой освен тях не знае и не изпълнява техните песни. Това е повод те да осъзнават себе си като носители на една специфична музикална култура.

Изследователите отбелязват, че българите мюсюлмани са съхранили белезите на музикалния и изпълнителския стил на региона, "консервирани" са уникални песенни образци от значително по-ранни времеви пластове. Това се дължи на устойчивия модел на предаването от поколение на поколение песенно музикално

наследство, който е запазен и днес. Така например сред песните, които записва един от първите български музикални фолклористи - Васил Стоин през 1926-1928 г., българите мюсюлмани от Тетевенско и до днес пеят над 80 на сто от оригиналните образци. Те са част от живата песенната традиция на тези села. За сравнение - в близкото християнско село Черни Вит, Тетевенско, днес не се знае и не се изпълнява нито една от песните, публикувани от В.Стоин. Може на някого да се стори парадоксално, но ако искаме да чуем стари и автентични български песни, бихме могли да ги открием единствено в репертоара на българите мюсюлмани от Тетевенско. Автентичността на тяхното песенно наследство изпъква още повече, ако се познава реперторът на християните в региона. Освен че е различен, той е значително "по-отворен" за влияния. Често в него присъстват и песни, научени от радиото и телевизията или пренесени от други музикалнофолклорни области в страната.

Българите мюсюлмани от Тетевенско пеят на чист български език. В техните песни няма турцизми. И това е обяснимо - общността не говори турски език. След приемането на исляма са останали само турско-арабските имена. Затова както в живота, така и в песните, могат да се чуят и турски, и български имена. Това всъщност е може би единствената промяна, настъпила в текстовете на песните. И тя е отражение на процесите, протекли в именната система на помашкото население от района. В годините на тоталитаризма по идеологически причини е извършвана насилствена смяна на имената на българите мюсюлмани с български. Това се случва и в песните им - Ата става Янка, Мамуд - Младен, Юсеин - Русалин и т.н. Българите мюсюлмани не приемат това "побългаряване" на имената си, тъй като именно те са знак за тяхната "различна" религиозна принадлежност. Но както ми разказаха по-възрастни хора - изпълняването на песните с български имена е било задължително условие за участие в националните събори-надпявания, като този в Копривщица например.

След демократичните промени е налице тенденция песните отново да се изпълняват с турско-арабски имена, както те се "връщат" в живота. На практика именната система в текстовете на песните обаче е двойна. В репертоара се срещат песни с по два, дори три текстови варианта в зависимост от знанието или избора на изпълнителя. Но по-младите предпочитат българските имена, тъй като първо тях са научили или само тях знаят. Докато по-възрастните изпълняват песните с турско-арабски имена, както са се пели от старите хора.

Впечатляващ е начинът, по който пеят жените в Тетевенско, особено по-възрастните. Той очевидно е по-старинен: гърлен и изключително въздействащ, а желанието за съхраняване на автентичността на звученето се изразява в опитите и на по-младите изпълнители да усвоят този специфичен начин на пеене и звукоизвличане. Но това става все по-трудно, тъй като един по един си отиват старите певци като прославутата баба Раба Галатска (Ана Ъсенлиева) от с. Галата, макар все още певици като Рабето (Аделина Пехливанова) и Ема Устинова от същото село, Иглика Анкина от с. Глогово и др., да поддържат стария начин на пеене. Съхраняването и

поддържането на репертоара - на песни като "Мамудова майка", "Рабинче, Рабинче", "Омерова майка", "Ой Рабишенце, аги", "Гайтано, пиле шарено", "Тръгнало е буле", "Рано е ранило, нине" и др., е мотивирано с осъзнатата опасност от изгубване на това уникално музикално фолклорно наследство, особено в условията на глобализацията се и музикално "отворен" свят.

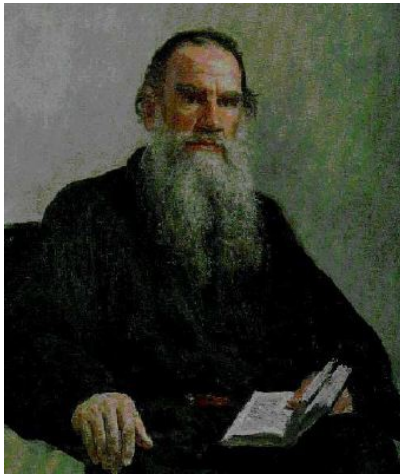
Имало е случаи дори когато в съседни християнски селища запяват песни на българите мюсюлмани, но без стриктно придържане към наследствено предавания сред помаците "оригинал". И това се възприема от тях като заплаха за унифициране на песенния им фолклор. Особено по-възрастните певци имат негативно отношение не само към "по-свободната" интерпретация на песните им, но и към авторската им обработка при съвременните форми на фолклора. Още при една от първите ми срещи с бай Иван Пехливанов - дългогодишен ръководител на групата в с. Галата и изпълнител на байлама, бях посрещната с думите: "Да не ни занесеш песните в Северняшкия (ансамбъл за народни песни и танци - бел.авт.)! Те само ни мърсят песните!"

Тази грижа за собствената песенна традиция се изразява и в усилията, които младите полагат, за да научат и запяват "своите" песни. В с. Глогово например благодарение на Румяна Манова (завършила Националното училище по изкуствата в Плевен) групата към местното читалище "Ариф Дженин" се развива и участва в местни и национални събори. Двете дъщери на Румяна - Тоника и Ивелина от съвсем ранна възраст успешно запяха "помашките" песни и стигнаха до изключителния успех да представят България на известния фестивал "Златната монета" в Болоня - Италия. Всяко от селата на българите мюсюлмани в Тетевенско има женска певческа група, детска певческа група, инструментална група... И това е начинът да бъде съхранено местното музикално наследство.

Инструментите, с които се съпровожда изпълнението на песента, са байлама, кавал, гайда, гъдулка, тъпан. Интересно е, че традицията за свирене на гайда се е съхранила, независимо от забраните да се използва този инструмент, налагани след приемането на исляма. Типичен за помаците инструмент, непознат на християните в региона, е малката триструнна тамбура - байлама, която при свирене се държи по специфичен начин високо над гърдите. Тя е особено важна при изпълняването на епическите песни от този край, чиито текстове са свързани с местни исторически лица и събития от края на XIX в.

Музикалният фолклор на българите мюсюлмани от Тетевенско е уникален. Те изпълняват старинни песенни образци, които са достигнали до нас благодарение на относителното им изолиране след приемането на исляма. Песните са се предавали от поколение на поколение. А това е начин да се докоснем до една музикална традиция, пренесена през вековете.

Градът с над 1900-годишна история

Силистра живее с надеждите и очкаванията за ново възраждане

Богомил Колев

Град Силистра съществува от дълбока древност. В околностите му край дунавския бряг са разкрити

най-ранните обиталища на първобитни хора в българските земи от старокаменната епоха. На 4 км южно от града е открита селищна могила от каменно-медната епоха. За първи път за този град под името Дуросторум споменава римският историк Дион Касий. Според него по заповед на император Траян след

победата над даките във Втората война с тях през 106 г. от н. е. в крепостта Дуросторум за близо три века се установява 11-и Клавдиевски легион, наричан Птоломей Дуросторски. Римляните съдействат за материалния и културния разцвет на града. Дуросторум е включен в римската пътна мрежа. През 169 г. от новата ера римският император Марк Аврелий обявява Дуросторум за самоуправляващ се град, в който всички жители получават статут на римски граждани. Крепостта се превръща във военен център от първостепенно значение. Жителите на града се ползвали с някои привилегии: били освободени от основни данъци и от надзора на провинциалния управител.

Установено е от историците, че известният римски пълководец Флавий Аеций, победителят на Атила, е роден в Дуросторум през 390 г. от н. е. Гордост за града и държавата е римската гробница от IV век на нашата ера.

Един от символите на града от древността е откритият при археологически разкопки античен слънчев часовник с образа на прочутия Орфей. През XI-XIV век в града е имало монетарница, произвеждаща лети вместо сечени монети. През късната антична епоха (IV-V век) Дуросторум се превръща в център на християнската и римската култура. През втората половина на IV век в Дуросторум е основана епископска катедра. Първосъздателят на българската държава хан Аспарух е пристигнал тук от легендарния Онгъл. Върху запазен каменен надпис от онова време се чете: "И този цар Испор (Аспарух) създаде велики градове на Дунава - Дръстър града." Този град и до днес остава важна българска твърдина. Тук през 1997 г. е открит упорито търсеният дворец на хан Омуртаг (814-821), който изгражда в Дръстър своя "Преславен дом на Дунава" - Дунавската резиденция на българските владетели. Върху фрагмент от колона археолозите са разчели надпис: "... Кан Ювиги Омуртаг построи..." Буквите от надписа съвпадат с буквите от известната Омуртагова колона в Търновската църква "Свети четиридесет мъченици", където е записано: "Кан Ювиги Омуртаг, обитавайки своя стар дом (Плиска), направи преславен дом на Дунава."

По времето на първата българска държава

във военнoстратегическо и административно отношение Дръстър е бил водещ град, втори по значение след столиците Плиска и Велики Преслав. Едновременно с това той се превръща в духовна столица на Първото българско царство. Патриаршията се премества от Преслав в Дръстър, който е покрит със славата на 12 светци и е

единственият оцелял ранновизантийски епископски център в границите на първото българско царство. Тук е работил първият български патриарх Дамян, който през 972 г. е бил принуден да бяга в Средец (София), оттам - за Охрид. Като Силистра градът се именува от 1388 г., от падането под турско робство. При разкопки в околностите на Силистра е открит един от най-ранните кирилски надписи в България от края на IX и началото на X век, т.е. скоро след събора в Плиска, на който се решава да се въведе кирилското писмо в България. Един от най-ранните просветители и учители у нас - Манасий, осъществява на практика програмата на цар Борис Покръстител за ограмотяване на българите от североизточните земи в районите на Дръстър, където се въвеждат славянско богослужение, четмо и писмо

През 1391 г. по времето на залеза на Дръстърската крепост, 2 години преди края на Търновското царство, след напускане на града от дръстърци и принудителния им поход към Мала Азия, съпровождани от 1000 души турски аскер, биват посечени 11 000 българи - мъже, жени и деца. Това е най-масовото убийство на османлиите, равно по жестокост само на Баташкото клане.

В епохата на Османското робство градът става важен военен и административен център (аялет) на империята, по значимост равен на другия аялет - Софийския. От XVIII век до Руско-турската освободителна война (1877-1878 г.) Силистра е част от известния укрепен четириъгълник на Османската империя: Силистра-Варна-Русе-Шумен. През 1773 г. руските войски, предвождани от легендарния пълководец генерал Суворов, на два пъти през 38 дни превземат крепостта. През 1774 г. край Силистра (с. Кайнарджа) се сключва историческият Кючуккайнарджански мирен договор, съгласно който се дава право на Русия да покровителства християните в рамките на Османската империя. Това засилва надеждите на българите за освобождение. Над 6000 българи от Силистренския район (с. Алфатар) служат в армиите на Суворов и Кутузов. Цял

полк от силистренци участва в Бородинската битка с Наполеон, където се окичват със заслужена бойна слава. Силистренци участват и в боевете на Шипка - 1877 г., и в Отечествената война.

Известният български поборник капитан Дядо Никола е роден в Силистра през 1800 г. В Силистра са пребивавали Софроний Врачански, а жители на града са подпомагали неговата издателска дейност. По време на т. нар. трета Кутузовска война, започнала през 1806 г., княз генерал Багратион през 1809 г. извършва исторически подвизи и безпримерен героизъм в битката при село Татарница, недалеч от Силистра, като разбива 20-хилядна турска армия. Историците смятат, че с тази своя победа и поставянето на колене на силно укрепената турска крепост в Силистра

се ликвидира заплахата от турско нашествие във Влахия и Сърбия и се предотвратява трета ислямизация на Балканите

На 30 май 1810 г. руските войски превземат крепостта и предават нейния ключ в Петербургския музей. В навечерието на 3 март 1958 г. ключът е върнат на силистренци. В периода 1829-1836 г. Силистра отново е в руски ръце. Това са седемте свободни години, докато Турция изплати наложените ѝ контрибуции. За комендант на града е назначен смелият българин, волонтирският командир под командването на Кутузов, участникът в Бородинската битка с Наполеон, участникът в гръцката завера Ипсиланти и във Велчовата завера, големият патриот капитан Георги Мамарчев

Той е първият кмет на Силистра и съгласно историците - първи кмет и в България.

През 1830-1831 г. в Силистра е бил и Юрий Венелин като пратеник на руската Императорска академия. През 1854 г. по време на Кримската война при обсадата на Силистра като офицер за свръзка от щаба на руската армия в града пребивава 26-годишният Лев Николаевич Толстой, който е написал много прекрасни думи за хората на този долнодунавски край. Интересно е да се отбележи, че съгласно източници военните действия край Силистра по време на Кримската война са отразени в публикации на Карл Маркс и Фридрих Енгелс.

По време на Възраждането в Силистра (Калипетрово и Айдемир - днес почти слели се с града) са работили много патриоти: Сава Доброплодни, даскал Рашко и Илия Блъскови, първият кмет на града след Освобождението Гено Чолаков, д-р Петър Вичев, поп Пею и др. През 1870 г.

Сава Доброплодни основава първото читалище

и театрално дружество. Първият обществен парк в България е откритият през 1870 г. парк в Силистра.

След Освобождението на България от османското владичество Силистра става център на окръг. Но в резултат на недалновидна политика след двете Балкански войни през лятото на 1913 г. Силистра и Добруджа биват окупирани от кралска Румъния. През Първата световна война в 1916 г. българската армия освобождава Силистра. След неуспеха във войната по силата на позорния Ньойски мирен договор Силистра и Добруджа отново са предадени на Румъния. След подписването на Крайовския договор и възвръщането на Силистра към пределите на Царство България през 1940 г. градът става част от Русенски окръг. Заслужават да се споменат имената и на двамата апостоли на добруджанската свобода по време на окупацията на Южна Добруджа от Румъния в периода 1913-1940 г. - воеводата Дочо Михайлов и високообразованият интелектуалец и идеолог на добруджанското съпротивително

движение д-р Петър Вучев.

Гордост за града е сградата на бившето педагогическо училище, днес художествена галерия, с часовниковата кула на централния купол. Сградата е строена през периода 1890-1891 г. в стил виенски барок. В нея се помещава и кукленият театър. Недалеч е новата модерна сграда на театър "Сава Доброплодни". Богати са експозициите на археологическия и етнографския музей.

На 20 км от Силистра по шосето за Русе е разположен известният резерват Сребърна, който е защитена територия от 1948 г. Тук през 1974 г. е открита експозицията "Природа" на музея в Силистра. През 1983 г. на западния бряг на резервата, откъм страната на с. Сребърна, са открити великолепно уреденият природонаучен музей и екологичната изследователска и наблюдателна станция. Резерватът Сребърна е удостоен от Международното координационно бюро на ЮНЕСКО за програмата "Човек и биосфера" със званието "Биосферен резерват" от категория "А". Това звание със световно значение е получено през 1977 г.

Нов разцвет дунавският град придобива във втората половина на XX век, когато става окръжен град. От 1952 до 1970 г. се изграждат редица държавни предприятия, през 1970 г. е открито летище за превози на товари и пътници, а през 1974-а - новата гара. Някои наричат Силистра "малката Хавана".

През 60-те години на миналия век в Силистра се възстановява Съборът на хоровете на крайдунавските градове. Изграждат се две музейни експозиции - археологическа и етнографска. Започват първите спасителни археологически проучвания на римския Дуросторум, а по късно и на средновековния Дръстър.

Днес Силстра все повече привлича международния туристически поток със своите културно-исторически обекти и природни забележителности. На Кръстовден 2002 г. - деня на Силистра, Българската патриаршия възстанови Доростолската епархия. С това се възстанови и правото на града да бъде източноправославен духовен и религиозен център на района. При посещението на папа Йона Павел II в България през 2002 г. бяха пренесени и подарени на страната и Силистра мощите на първия доростолски мъченик св. Дазий (303 г). Днес те се съхраняват за поклонение в катедралния храм "Св. ап. Петър и Павел".

Днес градът живее с надеждите и очакванията за ново възраждане като европейски долнодунавски град от важно значение за Европа и България. През своето 1900-годишно съществуване той винаги е бил и ще остане твърдина на българите.

Македония и днес остава свежа кръв на българщината

Люпчо Куртелов:

Македония и денес остава свежа кръв на българщината

*147 представители на наши общности участваха в
Третата сесия на Световния парламент на българите по
света във Варна*

Д-р Радко ХАНДЖИЕВ

Люпчо Куртелов е роден в Охрид през 1959 г.

Родее се с Миладиновците - баба му Катерина от

Струга е правнучка на Димитър Миладинов, а един от дядовците му - Стефан

Куртелов - загива в Илинденското въстание. Люпчо Куртелов завършва

Военновъздушна академия в Сараево, служи в Югославската армия. През

**1991 г. напуска военната служба и оттогава живее в Охрид. Издържа се от
малка книжарница, към която през 2006 г. създава читалище "Искра".**

**Председател е на сдружение "Хоризонти", което организира гастроли на
български фолклорни групи в Охрид, срещи на български читалища с**

**Охридската библиотека и др. Мечтае за откриване на неформален Български
културен център в Охрид, но засега усилията му са без резултат.**

*На 20 и 21 ноември във Варна се проведе Третата сесия на Световния парламент на
българите по света. В разискванията участваха 147 представители на български
общности от Украйна, Молдова, Грузия, Румъния, Западните покрайнини, Вардарска
Македония, Егейска Македония, Албания, Косово, Кипър, Унгария, Швеция,
Германия, Финландия, Полша. Обсъдиха се следните по-важни въпроси:*

- необходимост от засилване използването на средствата за масова информация за
поддържане българщината сред българската диаспора;*
- взаимоотношенията с държавната власт в страните с компактни български
общности;*
- помощта за образование и науката, която се очаква от българската държава;*
- оказване помощ на репресирани българи заради отстояването на своята етническа
принадлежност;*
- асимилационният натиск върху българските общности зад граница и др.*

Като непосредствени задачи за следващата година почетният председател проф.

*Григор Велев подчерта защита правата на българските общности и откриването на 15
училища - лицей в областите, компактно населени с българи.*

*Световният парламент е най-представителната неправителствена организация на
българите по света. Учреден е през 2008 г. във Варна.*

Ето словото на един от участниците в сесията Люпчо Куртелов.

"Събрахме се пак във Варна да се видиме, да си кажем какво сме направили и какво

не, малко да се оплачем и най-важно - да направим план за действие в бъдещето. Проблематиката на българските общности в разни държави е различна. Секоя си има своя специфика. Една е на българите в Западна Европа, кои са економически емигранти от последното поколение, друга на бесарабските и таврийските българи, кои са населени в тези земи от почти 200 години, трета на македонските българи. Аз се считам компетентен да кажа няколко думи за българите, кои денес живеят в Република Македония. Те, по-точно ние, имаме някои предимства и, разбира се, някои недостатъци по отношение на другите групи българи.

Едно предимство е, че сме мнозинско население в Македония. Второ, че сме автохтонни, коренно население. Третото е, че сме компактно населени. И четвърто - че географски сме прилепени към България или по-точно дели ни една изкуствена граница.

Нашият недостатък е, че огромен процент от това население под влияние на разни исторически обстоятелства е денационализирано. Първият македонски председател Киро Глигоров, в едно свое изявление преди 15 години каза: "Процесът на дебугаризацията в Македония е завършен". Ако вярвах, че е прав, денес нямаше да бъда с вас. Да бъда по-ясен, считам че още не е късно ние, македонците, да се разбудим и разберем, че сме с български корени.

Има една поговорка коя вели: "Помогни си сам, да ти помогне и Господ". От Господ не чакаме помощ, но от матицата България - да. Която ще признам, не е достатъчна и не е качествена. България не е изградила стратегия по однос на македонските българи. От кои причини - не ми е ясно! Всички активности кои тя превзема са ад-хок инициативи.

Добре е да се посещават български гробища в Македония от политици и генерали, но това не е достатъчно. Подкрепата на репресираните българи като Спаска, Ризински е за поздравление, но не бива да се застане дотук.

Не е продуктивно да се маха с пръст към македонските управници, въпреки техните провокации и да ги плашат с опструкции в евроинтегративните процеси, защото с това им прават услуга. Политическата елита в Македония е най-сърбоманска досега и тя всушност не иска влизане в Европската уния.

Също така неприемливо е българската дипломация да единоейства с Гърция и застава на нейна страна в конфликтът за името между Македония и Гърция, колку и Македония да не е права с форсирането на антиквизацията. Позволете ми да се послужам с една аналогия. Ако не сте в добри отношения с вашия син, означава ли това, че треба да застанете на страната на неговия душман, колкото и голем грешник да е синот към вас?

Кои са моите размислувания по отношение на активностите на България към Македония?

- стимулиране на културна размена и соработка;
- активности, кои ще резултират с по-голема застапеност на българските тв канали; в момента гледаме само "Планета" и "ФЕН-ТВ";
- помощ при издаване на нови весници и списания, в които България ще бъде третирана като приятелска земя;
- помощ за откриване на тв-къща, чиято програма да е с пробългарска ориентация. Тези дни сърбската "ТВ-Линк" купи македонската "Алфа-ТВ";
- отворане на неформални, но съществени културни центрове; те могат да бъдат под формата на библиотеки, читалища, клубове и т.н.;
- инвестиции на български капитал в македонската економика. Некой ще каже - капиталът е частен и сам избира. Но как гърците заляха Македония со стратегически инвестиции? Българщината треба да приемаме чрез разума, чрез сърцето, а за широките маси - чрез стомаха!
- и най-важно - коридор № 8!

След всичко казано може би ще ме укорите, че ние не сме държавни глави и всичко това не е в нашите възможности. Ако нашето здружение иска да продължи да живее, треба да намери сили и като влиятелна лоби група да въздейства на държавата за по-активна политика към Македония. Щото Македония и денес, и утре остава свежа кърв на българщината.

В противен случай остава с горчина в душата да се съгласим с Киро Глигоров, че дебългаризацията в Македония е завършена приказка."

Мирен договор във век на войни

70 години от връщането на Южна Добруджа на България

Богомил Колев

Проблемите на Добруджа след Освобождението през 1878 г. за дълги години остават на по-заден план в сравнение с проблемите на други краища на България. Съгласно клаузите на Санстефанския мирен договор, Северна Добруджа се отстъпва на Румъния а на Сърбия - Нишкия край. Загубата на Северна Добруджа дълбоко разтърсва българското население още с превземането на Тулча, Мангалия и Кюстенджа от 14 до 26 ноември 1878 г., когато войските на румънския крал Карол навлизат в Добруджа. На 28 ноември 1878 г. властта е предадена на румънското правителство от временното руско правителство.

В началото на декември 1912 г. Румъния настоява да бъде компенсирана и с Южна Добруджа по жп линията Русе-Варна под претекст, че след подписването на примирието с Портата в Бахчекьой при Чаталджа България получила голямо разширение, а това нарушавало равновесието на Балканския полуостров.

През януари 1913 г. българската и румънската дипломация под наблюдението на Англия правят пазарлъци за Южна Добруджа. Румънският княз Гика настоява за 3300 кв. км. След това с помощта на Русия през април България предава на Румъния Силистра и 3 км около града, но с това проблемът не приключва. На 28 юни 1913 г. Румъния обявява война на България и до 11 юли превзема Добрич, Варна и Балчик, а до 15 юли достига до Златица и Пирдоп. Съгласно сключения в Букурещ мирен договор на 28 юли по искане на Австро-Унгария Румъния получава 7695 кв.км площ. Попадналите в румънска територия българи започват да се организират за постигане на национално освобождение. Същата година

през септември се създава дружество "Добруджа" след него - братство "Добруджа", които през януари следващата година се обединяват. С влизането на румънския закон за устройство на Нова Добруджа на 1 април 1914 г., се засилват емигрантски вълни. С Царски указ България обявява

война на Румъния на 1 септември 1915 г. В отговор на 16/29/ октомври същата година Англия и Франция обявяват война на България, която по този начин се включва в Първата световна война. Надеждите за възвръщане на Южна Добруджа се увеличават. Необходимо е да се припомнят героичните Тутраканска и Добричка епопея

където при Тутракан Българската армия, командвана от генерал Стефан Тошев и помощника му генерал Киселов, постига бляскава победа над румънските войски и австрийската Дунавска флотилия и овладява крепостта. Българската войска разбива румънските и руските войски и овладява Северна Добруджа. Създават се около 300 добруджански народни комитети. В Бабадаг е основан обединителен добруджански централен народен съвет, ръководен от д-р Иван Огнянов, който се обявява за присъединяване на цяла Добруджа към България.

На 24 ноември 1918 г. главното командване на Антантата нарежда на българската армия да опразни Добруджа. Южната част се заема от британски и италиански войски, а Северната част - от френски. През март 1919 г. в текето на Демир Баба, край с. Свещари, Исперихско, е основан

Добруджанският централен революционен комитет

под ръководството на д-р Петър Вичев, който поема ръководството на местните комитети. На конференция в София през май 1919 г. се издига идеята за автономия на Добруджа, с цел следващо присъединяване към България.

Достига се до подписването на Ньойския мирен договор на 27 ноември 1919 г, ратифициран в началото на 1920 г., а през лятото на същата година и от Антантата. Съгласно него

България губи Западна Тракия, Южна Добруджа и Западните покрайнини и получава тежки репарационни и военни ограничения. Подписва се спогодба за изселване на населението в Добруджа. Българите добруджанци подават искане до румънското правителство за пълни политически права, за спиране конфискацията на поземлената собственост, за връщане на отнетите църковни и училищни имоти и за отваряне на границите с България, което е програмата на българското националноосвободително движение до 1940 г. След подписването на договора това нелегално движение се разраства. На 30 март 1922 г. румънската полиция арестува неговия ръководител Александър Рашенов. Нелегалната мрежа е разкрита, арестувани са 400 души и през септември 1923 г. съдът в Кюстенджа осъжда 72 българи за заговор срещу държавата. На 8 юни 1940 г. казионният румънски фронт, заедно с някои български политически дейци, подписва декларация в Кюстенджа за гарантиране на териториалната цялост на Румъния и против връщането на Южна

Добруджа на България. След едномесечни преговори се достига до историческата дата 7 септември 1940 г., когато Румъния и България подписват Крайовския мирен договор и България си възвръща Южна Добруджа, а територията на страната се увеличава от 103 146 на 110 911 кв. км. Този акт се извършва по мирен начин в разгара на най-крвопролитната война в историята на човечеството - Втората световна. Съгласно клаузите на договора България заплаща стойността на румънските имоти. По искане на Румъния коренното българско население е разменено срещу румънски колонисти от Южна Добруджа.

На 11 септември 1940 г. в Добрич е изграден Централен Добруджански комитет за подпомагане установяването на българската власт в Южна Добруджа. На 17 септември 1940 г. се създава смесената румънско-българска комисия със седалище в Гюргево, а на 21 септември (1 октомври) българските войски навлизат в опразнената от Румъния Южна Добруджа. Българското население ги посреща като освободители. В договора има клауза за задължителна размяна на населението, съгласно което българите от Тулчански и Кюстендженски окръг, на брой около 67 000 души, се преселват в Южна Добруджа на мястото на румънските колонисти в къзите Силистра и Калиакра. Изселването на българите започва на 1 ноември 1940 г.

Крайовският договор получил одобрението на Великите сили Англия, Германия, СССР. Това се оценява като

голям външнополитически успех за България която успява чрез пряко мирно споразумение да си върне несправедливо отнетата част от нейната територия. Поправена е несправедливостта на Ньойския договор от 1919 г., а България и Румъния заявяват, че се отказват за вечни времена от каквито и да било териториални претенции помежду си.

155 години от рождението на Константин Величков

***Голям оратор, общественик и революционер,
бележитият родолюбец умира разочарован от
следосвобожденска България***

Богомил Колев

Бележитият книжовник, революционер, общественик, държавник, писател, публицист, майстор на ораторското изкуство Константин Величков е роден в Пазарджик през 1855 г. Произхожда от семейство на буден занаятчия. Учи в родния си град при известния педагог и книжовник Йордан Ненов. Още като ученик той

проявява своите дарби, произнася реч на тържество по случай завършването на учебните занятия, активно с голямо желание рисува и бива поощряван от възрастните. С подкрепата на известния пазарджишки общественик и книжовник Стефан Захариев Константин Величков постъпва в наскоро създадения Галатарейски лицей в Цариград. Тук изучава френски език, чете френска и руска литература и публикува първите си творби и преводи.

През 1872 г. голяма част от българската колония в Цариград за първи път присъства на българско представление в театър "Османие" с български актьори и българска публика. Българските ученици от лицей представят драмата в пет действия "Невенка и Светослав" от К. Величков, който играе и ролята на главната героиня. Сюжетът на драмата, взет от българската история, завладява зрителите, повдига националното самочувствие и достойнство. Твърди се, че присъстващият на представлението потурчен паша от Ловеч на име Джевдет паша, макар че схванал добре сюжета, похвалил автора. Заедно със свой съученик от лицей през есента на 1872 г. К. Величков превежда драмата "Лукреция Борджия" от Виктор Юго, следва превод на "Русалката" от А. С. Пушкин. С преводаческа дейност той не престава да се занимава през целия си живот. В една книжарница се среща и сприятелява с Иван Вазов, а дружбата им продължила до смъртта на К. Величков. Критиката оценява тази дружба между двама творци като "рядка по своята трайност и историческо значение в нашата литература".

В източниците се съобщава, че през лятото на 1874 г. К. Величков се връща в Пазарджик, става учител и завежда читалищната дейност, става член на революционния комитет, образуван от Г. Бенковски. После участва в организирането

на паметното Априлско въстание в Пазарджишко. Той става един от апостолите на въстанието през април 1876 г., посещава Панагюрище и Брацигово, организира революционни комитети в някои села, грижи се за въоръжението на въстаниците. Васил Петлешков на път от Панагюрище към Брацигово пръв съобщава на К. Величков за кървавото писмо на Т. Каблешков и за преждевременното избухване на въстанието в Копривщица и Панагюрище. По-късно сам той описва този момент: "И най-вълшебният сън бледнее пред очарованието, с което ни се вестяваше България, ликующа с изпълнения блян на петвековни възжеления. Мислехме да я виждаме жива пред нас, осенена от знамето, което беше дигнала. Светът я приветстваше, трогнат от новото тържество на свободата над тиранията." След потушаването на въстанието той лежи в турски затвори в Пазарджик, Пловдив и Одрин. По щастлива случайност обаче неговата дейност не е разкрита и остава остава жив. След Освобождението К. Величков работи в българската екзархия в Цариград, откъдето сътрудничи на вестник "Стара планина", издаван в Букурещ. Там той е заедно с Методий Кусевич, с когото начертали на изработената карта от руския топограф Теплов кои места в Турската империя са населени с българи. Именно тази карта става основа за граф Игнатиев - тогавашен руски посланик в Цариград, за да се очертаят границите на Санстефанска България

К. Величков посреща с радост и надежда обявяването на Руско-турската война. Напуска екзархията и заминава за Триест, откъдето през Румъния се връща в родния си град в освободеното отечество. Избран е за депутат в Областното събрание на Източна Румелия и се премества в Пловдив. Съобщава се, че именно тук се проявяват дарбите му на общественик и оратор. Иван Вазов пише, че той е един от най-добрите оратори в Областното събрание. "Величков обайваше винаги с възторжената си и пламенна реч, която се лееше от устата му плавна, убеждана, чарующа. Когато поискваше думата, в камарата се възцаряваше тишина и гласът му ехтеше, пленяваше слушателите и почти винаги ги присъединяваше към неговото мнение", казва за него Вазов. Но неговите смели идеи и демократични убеждения не се харесват на много депутати и граждани, потомци на старите чорбаджийски родове и новозараждаща се българска буржоазия. Големият и талантлив оратор води борба срещу княз Батенберг. Според Величков за България би било по-добре, ако й "се даде още от началото републиканско управление".

През 1884 г. К. Величков заема поста директор на просвещението в Източна

Румелия. Тук подпомага развитието на някои културни институти като пловдивската театрална трупа. Допринася немалко за разцвета на българската литература и култура през 80-те години на XIX век. Става редактор на вестник "Народен глас", сътрудничи на списание "Наука". Заедно с Иван Вазов редактират "Народен глас", започват издаването на списание "Зора", което представя да излиза след Съединението през септември 1885 г. Двамата пишат лекия фарс "Мортагон", представен в театър "Люксембург", през 1884 г. издават "Българска христоматия..." в два тома, която е оценена като "първата антология на българската и световна литература у нас". В тази христоматия К. Величков помества поетични произведения и откъси от драматургични творби на Пушкин, Некрасов, Хайне, Шекспир, Юго, Шилер, Молиер и др. Публикува голям брой литературни статии, портрети, очерци, рецензии.

Според неговите съвременници К. Величков остава непоколебим и ревностен русофил и славянофил през целия си живот. Затова по времето на управлението на Стефан Стамболов се принуждава да емигрира - най-напред в Унгария, после в Италия и Турция. През този тежък за него период той се отдава на самообразование и творческа работа. Тук поставя началото на лирическото си творчество с "Писма от Рим", "Цариградски сонети", превежда "Ад" на Данте Алигиери, публикува литературно-критични и литературно-исторически статии и студии. През 1891 г. обнародва книгата си "Всеобща история на литературата", една година е учител в българската гимназия в Солун, където съставя две христоматии за средните училища, работи и в Българската екзархия в Цариград.

В средата на 1894 г. К. Величков се завръща отново в родината и е избран за народен представител и за министър - първо на обществените сгради и съобщенията, после на народното просвещение и накрая на земеделието в правителството на Константин Стоилов. В този период той подпомага създаването на Рисувалното училище, създава Висш учебен съвет, основава списание "Училищен преглед", прокарва Закона за задължителен депозит на всяко печатно произведение в народните библиотеки. В София и Пловдив започва дейност за повсеместно създаване на ученически библиотеки и читалища. Помага за отпускане на стипендии за талантиливи млади актьори като Кръстю Сарафов, Адриана Будевска, Вера Игнатиева.

Разочарован от тогавашната политическа действителност и от недостатъчно активните връзки с Русия, недоволен от користолюбието на депутати и министри, К. Величков напуска правителството на Константин Стоилов през 1899 г. Той става

пълномощен министър в Белград (1902-1904 г.). Въпреки непрекъснато влошаващото му се здраве той участва в литературния живот на България. Публикува статии, разкази, стихотворения, рецензии, спомени, политически статии. Основава и ръководи

списанията "Летописи" и "Ученическа беседа"

в които публикуват свои творби Елин Пелин и Димитър Бояджиев. Със стихосбирката си "Детска гусла", излязла през 1894 г., според критиците той се нарежда между първите създатели на българската следосвобожденска литература за деца и юноши. През 1899 г. неуморният творец публикува своите "Цариградски сонети", които създава по време на престоя си в Италия. Твърди се, че у нас той е създателят на тази поетическа форма под влияние на майстори като Петрарка, Кардучи, Ередиа, Стекети.

През много плодотворната за него 1899 г. е обнародвана най-значимата му творба - "В тъмница", която отразява преживявания за период около три месеца, прекарани от твореца в Одринската тъмница. Тук описва спомените си от паметните дни на април 1876 г. Той разказва за народа "от попа и учителя до последния събуден селянин, сиромаси, млади и стари", за тяхната твърдост при преодоляване на мъки, страдания и всякави трудности. Сам той пише; "В затвора се научих да ценя нашите селяни. Те показаха в страданията си толкова твърдост и доблест, които заслужават най-високо удивление. Видях ги да ги мъчат, видях ги да ги водят на смърт и всякога ме учудваха с мъжеството и резигнацията, с които изтърпяваха всичко." В тази значима и за историята творба К. Величков представя образите на някои герои мъченици като Васил Соколски - храбър и величав пред смъртта български патриот с прям и открит характер, запазил присъствие на духа и в последните минути на живота си. Той рисува и образа на своя прител и другар Тодор Каблешков като "най-светлата личност, която ни даде въстанието от 1876 г".

През последните няколко години от живота си К. Величков създава редица художествени, литературнокритически и публицистични творби, обнародвани в периодичния печат. Отдава се и на преводаческа дейност. Ето какво пише за неговите невероятни преводачески качества и способности Иван Вазов: "Оня, който познава мъчнотиите и тъмнотите на италианския народен диалект преди шест века, по който е списвал Данте поемата си, ще си представи какви грамадни усилия, търпение, възторжена упоритост, умение, ерудиция е трябвало да тури в дело г-н Величков, за да ни даде приблизително вярно представление за творческата самобитност, за духа и техниката на Данте. Заедно с това той ни е предал и оня оригинален аромат и свежест на поезията му, които могат да се предадат на

границите на възможността на един чужд език от един майстор преводач."

Независимо от огромната му творческа продуктивност, здравето на К. Величков започва все повече да се влошава. По време на едно представление на "Доходно място" от Н. Островски, вече болен, К. Величков се провиква на висок глас в залата:

"Браво!", при изпълнението на някои реплики

против подкупничеството и своеволията

в Русия, което, съгласно източниците, се приема като демонстрация срещу

присъствието в тетралната зала на министри и депутати. Въпреки

предупрежденията, забележките и заплахите на градоначалника, разгорещен и

развълнуван К. Величков се обръща със сълзи на очи към зрителите, викайки:

"Господа, ръкопляскайте, ръкопляскайте! Това там на сцената е нашият днешен политически живот!"

К. Величков умира на 16 ноември 1907 г. в Гренобъл, Франция, където отива на лечение. Месец преди това пише прочувствена статия във вестник "Ден". Тук, в доброволна емиграция, големият творец и кристално чист патриот се прощава с родината с последната си изповед: "Живее се в поробена страна. Не се живее в опозорена страна, особено когато си се родил в нея и си носил вериги за нея.

България обаче навсякъде ще я нося в сърцето си и ней ще бъдат всички мои мисли и чувства."

Независимо че е недолюбван от властимащите, той остава в нашата история като бележит родолюбец, революционер, общественик, държавник, русофили, писател, поет, публицист и голям оратор.

Ние потеглихме да дирим свободата

175 г. от рождението и 134 години от обесването на учителя и войводата

Богомил Колев

Самобитният възрожденски деец, учител, поет, революционер и въстаник от Бяла черква Бачо Киро е добре известен на българите. Народната памет му е отредила видно място във възрожденската ни летопис. Киро Занев Петров е роден на 7 юли 1835 г. в с. Горни Турчета (днес - Бяла черква) в семейство на бедни селяни. Останал сирак, той е принуден сам да си изкарва прехраната и работи като пастир. На 12 г.

майка му го дава послушник в Батошевския манастир с надеждата, че ще избави сина си от незавидната ратайска съдба. Посещава манастирското килийно училище, и се самообразова. Едва 14-годишен става учител и в продължение на 27 години учителства в села от Търновския край, а през 1865 г. се установява в родното си село Бяла черква. Киро Петков изцяло се отдава на повишаване на културата и образованието на своя поробен народ. От този период са неговите мисли: "Нашият народ живее в нищета и робски страдания, защото е имал злочестина да остане без учение" и "Много неща са нам братя потребни, но едно ни е най-потребно, то не е друго, освен учение", както и "Да нахраниш гладен е добре, но да го научиш да си изкарва хляба сам е още по-добре".

Превъзходен педагог и оратор

той има силно въздействие върху своите ученици и слушатели, ограмотява не само децата, но и техните родители. В сказките с пламенното си слово Киро Петров разпалва патриотизма, основната му цел е да събуди българското у българите и да ги подготви за голямата борба, която им предстои. Той говори за великото дело на славянските просветители и първоучители Кирил и Методий, за Софроний Врачански, за братя Миладинови и събужда в техните сърца и души величието на техните предци, на тяхното славно минало.

Все по това време се пробужда и разгръща и неговият самороден поетичен талант. Именно в този учителски период от неговия кратък живот, обграден с всенародна любов, уважение и признателност на млади и стари, той получава прозвището "Бачо"

Киро като своеобразно народно признание към учеността и културата на този народен просветител и родолюбец.

От началото на 60-те години на XIX век Бачо Киро се включва активно в национално-черковната борба за самостоятелна Българска църква. За тази дейност е преследван от Търновския гръцки владика и два пъти е затварян - през 1861 и 1864 г. От 1869 г. живее предимно в Бяла черква, където разгръща разностранна обществена, културно просветна, творческа и политическа дейност. Инициатор е на основаването през 1869 г. на

читалище "Селска любов" (днес - "Бачо Киро")

което превръща в средище на обществен и културен живот и става пример за селата от този район. Установява връзки с читалищата в Търново, Русе, Цариград, с обществени и просветни дейци, набавя вестници и списания за читалището, включително и емигрантски списания, разменя книги. Благодарение на приятелските връзки на Бачо Киро със сина на Баба Тонка - Никола Обретенов, с Матей Преображенски и други революционни дейци, читалището получава и забранена революционна литература.

На Коледа, 25 декември 1870 г., под негово ръководство и режисура в читалището на Бяла черква е поставена забранената от властите пиеса "Стоян войвода". Подобна инициатива е осъществена за пръв път в този край. С прекрасно изиграната роля на войводата Стоян Бачо Киро "запалва" зрителите до краен предел. Накрая ръководената от него тетрална трупа изпълнява възторжено пред смаяните присъстващи бунтовни песни, завършвайки с "Да живее България".

Бачо Киро израства и като деен и плодовит книжовник, публицист и поет, издава стихотворения, драмата "Сиромах Танчо" по повестта на Любен Каравелов "На чужд гроб без сълзи плачат". Автор е и на стихотворни пътеписи, драми, религиозни поучителни слова, записки за исторически събития, свързани с национално-революционните борби. През 1866-1872 г. сътрудничи на вестник "Македония". Той се среща с видни наши революционери, които изиграват огромна и решаваща роля за изграждането и укрепването на революционното му чувство и идеи, определящи категоричната му готовност за борба и саможертва пред олтара на отечеството.

На 28 февруари 1872 г. първият помощник на В. Левски - Ангел Кънчев, заедно с Матей Преображенски-Миткалото, пристига в Бяла черква и още същата нощ в дома на Дончо Петров организира

революционен комитет

в състав от 9 души. За негов председател е избран Бачо Киро. В този период от време революционни комитети се образуват и в околните на Бяла черква села. Но

подготовката за въоръжена борба са прекъснати след обира на турската хазна в Арабаконашкия проход и провалите във вътрешната революционна организация и особено след залавянето на Васил Левски. "Софийската случка", както пише в бележките си от това време Бачо Киро, оказва въздействие и върху революционната работа в Търновския край.

Заедно с Матей Преображенски, учителят революционер има заслуги за съживяването на местните комитети в търновските села. След гибелта на Левски участва много активно в подготовката на въстанието през есента на 1875 г. През пролетта на 1876 г. Бачо Киро е един от главните организатори на революционните приготовления в селата от западния район на Търновския революционен окръг. Почти цялото българско население - млади, стари, дори и деца от селата Бяла черква, Михалци, Мусина, Дичин, Вишовград, Голямо Яларе, Сухиндол, Лесичери, Ресен и др., участват в подготовката на въстанието.

На 20 април въстанието избухва

Препис от кървавото писмо пристига и незабавно се взема решение да бъде последван примерът на панагюрци. Но турската власт взема бързи мерки и по подозрение и доноси арестува някои от ръководните дейци в окръга. На 28 април вечерта, когато Бачо Киро получава заповедта да се яви на определеното място (ливадите на Мусина), той незабавно пише до войводата; "Утре с дружината съм в Мусина". Вечерта всички въстаници се прощават с близките си. Бачо Киро се прощава с жена си и петте си деца. Сякаш предчувствайки какво го очаква, той написва следните прощални слова към тях и към българския народ; "Сбогом мило Отечество, сбогом, милий народе. Аз днес отивам за твоята свобода да се боря с неприятеля, че или победея или падна мъртъв - за мен е все едно. Мисля, че си изпълнявам длъжността, като отивам за твоята свобода да умра. Стига моите потомци да знаят да оценяват, че кръвта на предните мъченици ще ги избави от тежкото робство".

Учителят-революционер повежда 101 юначни въстаници от Бяла черква, които образуват ядрото на четата на поп Харитон. Заедно тръгват към Габровския Балкан след знаме с извезаните свещени думи "Свобода или смърт". Бачо Киро е избран за член на военния съвет на четата и оказва морална подкрепа на младите въстаници по време на деветдневните ожесточени сражения в Дряновския манастир. Там четата е обградена от въоръжена до зъби турска армия и башибозуци. Заели кръгова отбрана в манастира, въстаниците и техните ръководители решават да се бият докрай. На 1 май чрез дряновските чорбаджии въстаниците получават писмо от името

на турците, които им предлагат да се предадат. Отговорът на въстаниците е написан от Бачо Киро: "Ние потеглихме за в Балкана да дирим свободата и човешкия живот, оръжията ни ще ги сложим, когато умрем..."

Следва поредната неравна, чутовна и епична битка. Шепа въстаници, по малко от две сотни, са решени да се бият до последен куршум.

Историята познава много редки подобни събития. Оръдията почти срутват манастира. Много от въстаниците са избити. Нощта слага край на трагедията. Оцелелите се събират в мрака и решават да се опитат да излязат от манастира и да пробият турските вериги. Прощават се със загубилия зрението си поп Харитон и с ранените си другари. Няколко часа по-късно, предвождани от П. Пармаков и Бачо Киро, излизат през отворените врати на манастира и се хвърлят към турските позиции. Започва отчаян, страшен и неравен бой на живот и смърт с двадесет пъти превъзходящия ги противник. Падат въстаниците начело с войводата П. Пармаков. Останалите живи се разпръскват на групи. Пада едър сняг, който до известна степен в тази страховита нощ им помага. От турския обръч успяват да се измъкнат и спасят 42 души.

След разбиването на четата и опожаряването на манастира от турците Бачо Киро се укрива известно време, но е заловен и

съден от извънреден турски съд в Търново

Пред съда той се държи твърдо и достойно и поема цялата отговорност на организацията и избухването на въстанието върху себе си. Не разкрива никого от своите другари. Отстоява с ярки и пламенни думи правотата на българския народ да се бори за своята потъпкана свобода. Турските съдии са стъписани от смелостта му, от острите му обвинения и гневните слова срещу тяхната държава и ред. За да смекчи съдбата му, неговият защитник Джовани Николов заявява, че подсъдимият не е със здрав разсъдък и затова не знае какво говори. При тези думи Бачо Киро скача от мястото си и гневно възкликва: "Вземете си думите назад! Аз не съм луд!"

За да защити честта на българското освободително дело, без колебание отхвърля възможността да бъде спасен. Тогава той произнася пред изумения съд вдъхновено на чист турски език съчиненото от него стихотворение;

Аз един Бачо Киро съм,

без страх от турчин комита съм.

Пушка на рамо турих,

Дряновският манастир намерих,

правдата си да диря излязох,

въжето сам на врата си метнах!"

Пръсъдата е: смърт чрез обесване.

На 28 май 1876 г., преди да бъде отведен на бесилката в Търново, Бачо Киро декламира свои стихове и изпява народна песен, която звучи като прощален зов към отечеството и семейството
Сам се изкачва на бурето, после събира сили, ритва го и увисва, горд до последния си дъх, като истински голям българин и кристално чист патриот. С живота и героичния си подвиг той превърна в дело онези свои прекрасни думи, казани двадесет години по-рано: "Смъртта за отечеството е най-сладка и най-славна" и загина с величавата мисъл, че отдава живота си за "милото и бедно наше отечество".

"Човекът със звезда" Борис Сарафов

Той е предопределен от Бога да бъде водач и да въздейства магнетично върху хората в името на святата идея - свободата на Македония

Димитър Копривленски

Животът и делото на Борис Сарафов винаги ще вълнуват спомените на идните поколения българи.

"Човек със звезда", казват за него всички, които са го зърнали макар и за миг. Човек предопределен от Бога да бъде водач. И според Симеон Радев това е най-вярното определение за популярността на Борис Сарафов - популярност изключителна, която превръща смъртта му заедно с Иван Гарванов на 28.XI.1907 г. от ръката на физическия убиец Тодор Паница, във всенароден траур. И събира подир ковчега му цяла София.

Поразително красив, духовит, смел, словоохотлив, храбър, изобретателен, неуморим, Борис Сарафов запалва всеки за делото. За него безизходно положение няма. И съвсем скоро става легенда за македонските българи, които изоставят домовете и семействата си и тръгват след него.

"Споменът за Борис Сарафов е толкова жив, продължава Симеон Радев, че за него няма нужда от много думи. Неговата личност беше и сега е легендарна. Не само в Македония, но и във всички български земи, в цяла Европа, дори и в Америка, името му се носеше приживе с громка гласност, а след смъртта му остана като героично олицетворение на македонската революция. Сарафов имаше всичко, което представлява с блясък едно народно уважение. Беше човек с могъщ темперамент,

Борис Сарафов

беше създаден, за да води хора и маси. Беше освен това надарен с тая рядка Божия дарба да се нрави с пленителната си общителност, с жизнерадостта на своя дух, с този вид смела и красива храброст, която личеше в него и неотразимо действаше на другите..."

Борис Петров Сарафов е роден на 12.VI.1872 г. в с. Либяхово (дн. Илинден), Неврокопско (дн. Гоце-Делчевско), в семейството на будни и родолюбиви българи. И дядото по майчина линия поп Кръстьо Карпузов, и бащата на Борис Сарафов са учители и видни участници в борбите за независимостта на Българската църква. По-късно като архимандрит Харитон дядо му е избран за митрополит на Сярско, Драмско и Неврокопско (Мелнишка околия), а баща му е основател на българската мъжка гимназия "Св. Кирил и Методий" в Солун и набира ученици за първите два випуска. И двамата са осъдени от турски военен съд за просветната и патриотичната им дейност на 16 години затвор със стандартното обвинение за "шпионаж в полза на Руската империя". И съвсем естествено е

Солунската гимназия "Св. Кирил и Методий"

да бъде първата духовна кърмилница за младия Борис Сарафов, станал свидетел на жестоките унижения на баща му и дядо му при отвеждането им на заточение. Такава е закваската в душата на едва 13-годишния Борис Сарафов. И тя оформя целия му съзнателен живот - борби за достойнство, за свобода, за национална чест.

Като ученик Борис Сарафов ръководи ученически революционен кръжок в гимназията, поет по-сетне от другия голям и светъл земляк на Борис - Гоце Делчев. В кръжока участват Даме Груев, Борис Дрангов, Димитър Думбалаков, Иван Пожарлиев, Константин Кондов, Христо Саракинов, Лазар Симидчиев... Това е другарската среда, в която се оформя и укрепва юношата от Либяхово. И както се вижда, тя е особено благодатна. В кръжока се изучават произведенията на Любен Каравелов, Васил Друмев, Макгахан...

За младия Борис Сарафов са кумири Г.Ст. Раковски, Васил Левски, Христо Ботев. В тези години и в такава среда се оформя светогледът на младежа. И за да бъде най-подготвен за изпълнение на мечтите си, той иска да има военна подготовка, да стане дори професионален военен от младата българска армия. А пътят е един -

Военното училище в София

Като юнкер Борис Сарафов постъпва през есента на 1890 г. А тук като че ли се е преместила цялата Солунска гимназия. Във Военното училище постъпват още Христо Саракинов, Иван Пожарлиев, Димитър Думбалаков. През следващите години пристигат и Гоце Делчев, Борис Дрангов, Петър Дървингов, Димитър Пажев, Константин Кондов.

Във Военното училище Борис Сарафов е един от най-добрите юнкери на випуска си, който в продължение на три години старателно изучава военното дело. Естествено, организиран е и революционен кръжок - той по сведенията на Константин Кондов включва около 50 юнкери. В ръководството му са избрани най-влиятелните и най-дейните - Гоце Делчев, Борис Сарафов и Борис Дрангов. Една от първите задачи на кръжока е да се свърже със студентската дружба във Висшето училище "Св. Климент Охридски", ръководена от Даме Груев. Организиран се общи сбирки, обсъждат се важни проблеми от политически и революционен характер. И някъде все в центъра на дискусиите за бъдещата революционна дейност е Борис Сарафов.

Неусетно, но не и безметежно, се изтъркалят трите години на юнкерството. И на 2.VIII.1893 г. подпоручик Борис Сарафов е изпратен на служба в 15-и пехотен Ломски полк, дислоциран в Белградчик. Една от първите грижи на младия подпоручик е да организира унтерофицерско братство, в което се включват посетнените видни войводи и дейци на Българските македоно-одрински революционни комитети (БМОРК) Христо Чернопеев, Иван Савов, Димо Янков... А службата на младия офицер в армията и местенето му от гарнизон в гарнизон му дава благоприятна възможност бързо да стане център на военните братства в София и в страната. Първият му връх става Мелнишката акция от 1895 г.

Тя е организирана в началото на т.нар. Четническа акция. Решението за провеждането ѝ е взето на Първия конгрес на македонските дружества с цел да се изпълни чл.23 от Берлинския договор за вътрешноадминистративна автономия на Македония и Одринско. За осъществяване на акцията са привлечени действащи и запасни офицери от Българската армия за войводи на чети, заедно със старите войводи К. Лютов, К. Мустурков, Д. Дядов и др. Според списъците четниците са около 900 души, участват и около 40 офицери.

Отрядът начело с Борис Сарафов преминава границата на 17 юни и действа в Неврокопско и Мелнишко. След близо месец проучване и организиране на действията си на 12 юли четниците на Борис Сарафов предприемат една особено добре пресметната и бърза акция, като изолират града и атакуват гарнизона и полицейската стража. След овладяването на Мелник Борис Сарафов произнася на площада пламенна реч, като разяснява на хората задачите на акцията и какво ще се прави занапред. След това, постигнали напълно целта си, четниците на Борис Сарафов имат още три акции, все успешни.

Неочаквано силен се оказва ефектът от направеното. Ръководителят на германската военна мисия в Турция генерал-лейтенант фон дер Голц, изпратен да инспектира

турския Трети армейски корпус с щаб в Битоля, съвсем лаконично докладва на султана, че "ако българската армия премине границата, то тя ще бъде за 10 дни в Солун, без да има кой да я спре". Ето как Мелнишката акция на Борис Сарафов и четата му хвърлят в паника Турция и довеждат до мобилизирането на 60-70 хиляди войници и въоръжаването им с модерната магазинна пушка "Маузер". Независимо от всичко, с демагогска цел, за да прикрие поддръжката си за четничеството, Фердинанд уволнява Борис Сарафов от армията. И му дава възможност да застане начело на Илинденското въстание

Когато е само на 23 години. При създалата се обстановка той решава да постъпи в Николаевската военна академия в Санкт Петербург. Но е преследван и стои в Русия само около половин година. Заминава за Турция, в Солун се среща с Даме Груев, Пере Тошев, Гоце Делчев, Гьорче Петров... С получените сведения от тях Борис Сарафов се явява на доклад пред военния министър Рачо Петров, който не много отдавна го е уволнил. Представя на полковник Рачо Петров секретар-касиера на ЦК на БМОРК Даме Груев. Съгласува дейността на организацията с министъра и успява да издейства от него около 2000 пушки. С министър-председателя К. Стоилов пък договаря още 5-10 хиляди пушки. А през 1896 г. отново постъпва на военна служба и е изпратен в 5-и Дунавски полк в Русе.

Трудно е да се обхване цялостния принос на Борис Сарафов за разрастване и организиране на освободителното дело. Той е навсякъде. Разгръща и активна дейност в Западна Европа, среща се с бъдещия цивилен агент на Австро-Унгария в Македония фон Мюлер, приет е и от външния министър граф Голуховски, посещава претендента за албанския престол граф Кастриоти, отива във военните заводи в Лиеж в Белгия... Все в опити да постигне лобиране за каузата.

Забележителна е срещата на Борис Сарафов в Женева с Г. Плеханов, пред когото настоява предстоящия международен социалистически конгрес в Щутгарт да разгледа и македонския въпрос. И Плеханов внася молбата му в Международното социалистическо бюро. Къде ли още не отива "Човекът със звезда"! Стига и до Америка, и до Англия. Но не може да избяга от съдбата си и от фаталната си среща с българина Тодор Паница...

"Де е България"

"И "Радецки" гордо плува"...

(Репортаж)

Една полезна Национална инициатива на ПП "Движение за социален хуманизъм" стартира, за да ни върне към миналото и да ни събуди патриотичните чувства в нас.

И началото ни поведе по неведомите пътища на спомените и истините на делата и готовността ни да отворим душите си за празници.

....31 май – 2008 година... "Вечната", голяма река

Дунав мие брега на Отечеството ни, носи "тайните" на миналото и "разказва" за тях и сега, за да се вслушаме в разказа му, да стигне до сърцата на всички ни...

Не случайно това място беше избрано за началото. Има толкова много други "героични" места, има и "Шипка", "Оборище", Батак, Плиска! Все "върхове", запазили историческите факти чисти и неподправени, за да стигнат истински до нас!?

Тръгваме от тук, от този бряг на вечната река, където Хр. Ботев слиза с четниците си, за да свалят петвековното турско робство и да върне надеждата на тези хора, с които ще тръгнат заедно към безсмъртието!... Огнена целувка на родния бряг, мълчалива клетва за борба до край – това е началото. От тук Ботев и четниците му тръгват към подвига, към безсмъртието, към сърцата ни!...

Стоим мълчаливи на брега. Свели глави и "пренесени" мислено във времето на борбата и в нас се надига националното чувство за преклонение, за отдаване на нашето признание към подвига и безсмъртието!

Инициативата е по решение на Третата редовна сесия на Националното общо събрание на партия "Движение за социален хуманизъм", проведено на 12 април т.г. в НДК. Целите ни са да посетим знакови исторически паметници и средища на българската култура, за да събудим патриотични чувства и укрепим в тях българското самосъзнание и духовност – в стари и млади. Още много може да сподели инж. Йордан Йорданов – председател на общинската организация на ПП "Движение за социален хуманизъм" в Червен бряг.

Лек пролетен вятър духа от запад. Спокойна е и реката. Тихо и кратко тя разказва легендата за онзи ден преди 132 години...

Качваме се на кораба "Радецки" – живата история за онзи паметен ден. И всеки от нас се чувства като хъш, като член на Ботевата чета!

Развълнуван е и инж. Александър Радославов, председател на партията. Това личи от неговото слово. Това е началото на нашата инициатива. От този бряг тръгваме и ние – с Ботевия пример, с неговата жар!...

Поднасят венци на признателност. После разходка с кораба по реката, трепета е във всички, пренесли се във времето, когато четниците слизат на това място. Тук са и представители на БСП, коалиционни партньори на "Движение за социален хуманизъм" в общината и в национален мащаб ...

Общинската организация на ПП "ДВИЖЕНИЕ ЗА СОЦИАЛЕН ХУМАНИЗЪМ" – Червен бряг

беше представена от 25 човека, под ръководството на общинския председател инж. Йордан Йорданов. А гости са председателя на ОбС на БСП-Червен бряг – Мирослав Михайлов и члена на висшия съвет на БСП-Ганка Нинова. Слизаме от кораба. Стъпваме уверено на свещения бряг. А в нас намира радостта и възлнението, че сме българи, че сме потомци на тези мъченици. Обрекли се на борбата за свобода!...

Тържеството завърши с пикник на брега...

На връщане мълчим. Всеки е взел в себе си по нещо от времето, когато тези момчета – четници тръгват към подвига, към безсмъртието. И към незабравата!...

Зад нас остава реката – вечната, нашата, святата! И този бряг – целунат с огнени целувки от четниците – тръгнали към безсмъртието на онзи връх "Вола" – най-високият, най-българският в нашата история!...

Река Дунав остава зад нас, но ние я носим в себе си – в спомените, с преживяното, с...началото. За да продължим към подвига, към...България!...И да знаем къде е тя!... И за да продължи песента "И Радецки" гордо плува.... "

31 май 2008 г.

Червен бряг-Козлодуй

Гено Стоянов

Кампанията "ДЕ Е БЪЛГАРИЯ" продължава

На 18 и 19 октомври Движението за социален хуманизъм организира поредния събор на свои членове и симпатизанти в рамките на програмата на Националната кампания

"Де е България". Този път домакини бяха структурите на партията от Русе и областта. Те приеха над 100 гости от цялата страна. Чудесното време даде възможност на участниците да осъществят емоционален контакт с красотите на българската природа по поречието на русенски Лом. Всички отново се убедихме какво богатство притежаваме, колко е красива нашата

татковина и колко прав е бил дядо Вазов да възкликне възторжено: "Отечество любезно, как хубаво си ти!".

Участниците в мероприятиято посетиха забележителни места от българската история - Ивановските скални манастири, Басарбовския скален манастир, средновековния град-крепост Червен. Докосването до вековните символи и непреходни ценности на българщината, събуди в нас, потомците на старите българи, едновременно чувството на гордост и чувството на дълг пред нашето славно минало, пред културните и държавните строители на някогашна велика България. Защото ние също като тях трябва да мислим за това, което ще съградим и ще оставим след себе си, за да могат един ден родените след нас да ни поменуват с добро, тъй както споменаваме ние нашите предци.

Чудесната програма, организация и приятелската атмосфера на партийния събор е заслуга на областния председател на ДСХ в Русе Юрий Дудев и на домакиня на мероприятиято, кмета на община Иваново Данка Матеева. Сред участниците бяха представителите на националното ръководство на ДСХ в лицето на Председателя на партията и народен представител от "Коалиция за България" Александър Радославов, зам. председателят на ДСХ Тодор Марков и члена на ОБ на НИС на ДСХ Анелия Кардашлиева.

Плевен - домакин на "Де е България?"

Плевенската организация на партия ДСХ бе домакин в събота, 21 юни, на националната инициатива "Де е България?". Активисти и симпатизанти на партията посетиха храма-костница и Панорамата, където поднесоха венец и цветя.

Патриотичната инициатива се провежда по случай 130 години от Освобождението на България и целта ѝ е повече млади хора да се запознаят със забележителностите в различните градове на страната.

Присъстваха председателят на партията г-н Александър Радославов, организационният секретар на ДСХ Елка

Киричова, председателят на Общинската организация на ДСХ Червен бряг - Йордан Йорданов и областният председател на ДСХ Враца - Валери Попов. Домакин на срещата е общинският председател на ДСХ - Плевен, г-н Валерий Йорданов.

